

Катерина Міненко,

*Національна музична академія України імені П. І. Чайковського
Науковий керівник – доктор мистецтвознавства, професор Тишко С. В.*

БАЖАННЯ НОВИХ ВРАЖЕНЬ, АБО «ГЕН СПРАГИ МАНДРІВОК» У ТВОРЧІЙ БІОГРАФІЇ М. ГЛІНКИ

Прикметна особливість М. Глінки – жага до подорожування, неодноразово змушувала дослідників звертатися до вивчення даного питання, яке є невичерпним з огляду характерних особливостей як світосприйняття композитора, так і його творчої біографії. У статті досліджується питання наявності «гену спраги мандрівки» у М. Глінки, що разом з іншими факторами впливу, спонукало композитора вирушати у його численні подорожі.

Ключові слова: подорожування, творча біографія, композитор.

Katerina Minenko. The desire for new impressions, or the «wanderlust gene» in the creative biography of M. Glinka. Research advisor – Doctor of Science in Arts, professor S. V. Tyshko. Petro Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine.

A notable feature of M. Glinka - the thirst for travel, has repeatedly forced researchers to turn to the study of this issue, which is inexhaustible given the characteristic features of both the composer's worldview and his creative biography. The article examines the issue of M. Glinka's «wanderlust gene», which together with other factors of influence, prompted the composer to set off on his numerous wanderings.

Keywords: travel, creative biography, composer.

Екатерина Миненко. Стремление к новым впечатлениям, или «ген жажды странствий» в творческой биографии М. Глинки. Научный руководитель – доктор искусствоведения, профессор С. В. Тышко. Национальная музыкальная академия Украины им. П. И. Чайковского.

Характерная особенность М. Глинки – жажда путешествий, неоднократно заставляла исследователей обращаться к изучению данного вопроса, которое является неиссякаемым учитывая характерные особенности как мировосприятия композитора, так и его творческой биографии. В статье исследуется вопрос наличия «гена жажды странствия» у М. Глинки, что вместе с другими факторами влияния, побуждало композитора отправляться в его многочисленные странствия.

Ключевые слова: путешествие, творческая биография, композитор.

Михайло Глінка був пристрасним мандрівником. З цього приводу, написано чимало наукових досліджень, статей, монографій, які беззаперечно з різних сторін розкривають дане питання. Наприклад, у серії робіт «Странствия Глинки» детально проаналізовано кожну поїдку композитора, завдяки чому маємо змогу заглибитися у повсякдення його подорожей. Даний факт лише підтверджує актуальність та невичерпаність даної теми, яка охоплює декілька пластів: музикознавчий, культурологічний, історичний, кліматологічний, тощо. Проте дослідники постаті Михайла Івановича, неодноразово задавалися питанням: чому ж він так прагнув

покинути батьківщину, через потяг до подорожування чи на це існували інші об'єктивні причини?

Однією з них було слабке здоров'я композитора. С. Тишко та С. Мамаєв зазначають, що «хвороби та лікування – це лейтмотив усіх мандрівок Глінки» [8, с. 132]. До таких «оздоровчих» поїздок можна віднести подорожі до Кавказу, відомого лікуванням мінеральними водами, Німеччиною та Італією, теплий (або відносно теплий) клімат яких мав добре вплинути на здоров'я та самопочуття композитора; адже будучи метеочутливим, він хворобливо реагував на сиру та холодну погоду [7, с. 77]. Натомість, існував ще один мотив для поїздок – «мрії про музичне вдосконалення» [5, с. 112], він керував Глінкою під час мандрівки Італією. Проте цього замало, аби пояснити його прагнення до подорожування, яке бере початок ще з раннього дитинства [2, с. 9]. Ось як пригадує Глінка свої перші мрії про подорожі: «Один далекий родич, допитливий, бадьорий і приємної вдачі дідок, нерідко відвідував нас, любив розповідати мені про далекі краї, про диких людей, про клімат та твори тропічних країн і, бачачи, з якою жадібністю я його слухав, привіз мені книгу під назвою "Про мандрівки взагалі". Я з завзяттям взявся за читання цієї книги, і, наскільки пам'ятаю, вона містила уривки з подорожей знаменитого Васко да Гама. Я отримав від нього ж згодом інші томи цих збірок подорожей, і коли справа дійшла до опису острова Цейлону, Суматри, Яви і інших островів Індійського архіпелагу, то моя уява так розігралася, що я взявся вивчати опис цих чарівних островів і почав робити вилучення з вищезазначених книг, що і послужило підставою моєї пристрасті до географії та подорожування» [2, с. 9]. Додам, що композитору у цей час було лише шість - сім років, тому даний факт не можливо залишити осторонь, говорячи про мандрівки Глінки у дорослому віці.

Беззаперечним є те, що подорожі складали значну частину життя композитора. Це відобразилося і на його творчому доробку, у якому ми неодноразово зустрічаємо твори, які є або мріями про далекі країни, або згадками, або передчуттям майбутньої мандрівки. Як приклад наведу лише декілька з них: «Попутня пісня», романси

«Венеціанська ніч» та «Нічний зефір», «Арагонське полювання», «Іспанські увертюри», лезгінка з «Руслана та Людмили» та інші.

Слід відмітити, що мандрі Глінки були зовсім не схожі на подорожування П. Чайковського або С. Рахманінова, які включають у себе чимало міст Європи та навіть Америки. Поїздки Сергія Васильовича у більшій мірі були пов'язані з гастрольною діяльністю. Петро Ілліч знаходячись у колі погодних ідіосинкразій, шукав місце де б він міг почувати себе комфортно, та яке б надихало його вразливу натуру. Глінка, навпаки, завжди знаходився у пошуку яскравих вражень та емоцій, ним керувала «жага нового», як вдало відмітила дослідниця О. Левашева [6, с. 26]. Згадати хоча б, очікування Михайла Івановича від поїздки до Венеції, під час якої він планував не лише «поправити здоров'я», але й завести «любовну інтрижку» [5, с. 238]. На жаль, його планам не судилося втілитися у життя, тому враження від поїздки до Венеції залишилися вкрай негативними.

Ще одним прикладом є поїздка Глінки до Іспанії, яка в той час була доволі небезпечною та «екстремальною» [6, с. 40]. Хоча композитора це зовсім не зупиняло. Він подорожував пішки з одного міста в інше, зупинявся у заїжджих домах із сумнівною репутацією, та навіть спілкувався з відомими на той час іспанськими контрабандистами, яких хоча і наділяли романтичними рисами, все ж залишалися жорстокими та небезпечними [6]. Згадати хоча б компрачикосів з роману Віктора Гюго «Людина, що сміється», які навмисно спотворювали зовнішність дітей, а потім продавали їх заможним людям задля розваги.

З іншого боку, психологи і нейробіологи стверджують, що пристрасть до подорожей може бути закладена природою. Існує ген, наукова назва якого DRD4-7R, який ще називають «геном спраги мандрівок», саме він і є причиною постійного пошуку нових місць та емоцій. Варто відмітити, що його назва похідна від гену DRD4, який пов'язаний з рівнем дофаміну у мозку, а також з підвищеним рівнем допитливості та неспокою, що спостерігається у його носіїв. Зазвичай ці якості втілюються саме у любові до подорожування, дослідженні нових місць, їжі, та навіть особистих стосунків [10].

На думку вчених, дана комбінація є результатом «рідкісної мутаційної події» [9]. Тому його появу пов'язують з переселенням Homo Sapiens з Африки на інші материки нашої планети. На думку вчених, для носіїв коротких алелей¹ даного гену, а саме 1R, 2R, 3R та 4R, характерною рисою є недалеке відходження від свого первинного поселення та осідлий спосіб життя, у той час як носії алелі 7R відійшли набагато далі, та є кочівниками, мисливцями, збиральниками [3].

Виникає логічне запитання: як «ген спраги мандрівок» пов'язаний з М. Глінкою?

«Ген спраги мандрівок», назва якого нагадує метафору, обґрунтований науковими дослідженнями, які включають в себе біологічні, хімічні, генетичні, психологічні та статистичні спостережені, вивчення яких дозволяє зробити подальші висновки та припустити наявність даного гену у М. Глінки. Разом з цим, зауважу, що митець з дитинства мріяв про подорожі, вивчав географічні карти, та читав про відкриття відомих мореплавців, а вже у дорослому віці майже весь час проводив за кордоном. Не в останню чергу на його захоплення вплинули умови у яких зростав композитор. Наприклад, прагнення перебувати у теплому кліматі має витоки з його дитинства, адже Італійський клімат нагадував йому «перші роки життя, домашній “інкубатор”» [5, с. 29], коли він майже весь час перебував з бабусею, яка занадто його опікувала. У той же час, любов до читання, мрійливість, тихий та лагідний характер, теж мали вплив на появу жаги до подорожування. Тому розглядати наявність «гену спраги мандрівок» у Глінки, можливо лише у сукупності з іншими факторами.

С. Тишко та його співавтори відмітили, що існують доволі протилежні описи особистості Глінки. Наприклад, у передмові до «Записок» під редакцією А. Римського-Корсакова говориться, що «Глінка – натура пристрасна, захоплива, імпульсивна, і сильно емоційна. Затримуючі процеси і розвинена на їхньому ґрунті діяльність розуму і критичного мислення йому мало властиві», у той час як Г. Кречмар та Б. Асаф'єв відмічають, що «організм Глінки, безсумнівно, був вкрай нервово-дратівливий» [8, с. 209]. У першому випадку можна віднести його до носіїв гену DRD4-7R, які більш імпульсивні, емоційні, готові на будь-які ризики заради яскравих

1 Алелі - різновидності одного і того ж гена.

емоцій, та є любителями екстремальних видів спорту [1]. У другому - до комбінації DRD4-4R, для якої характерна спрага до авантур, пошуку пригод, та пізнання нового, але «у них добре розвинений інстинкт самозбереження і ризикувати життям їм не властиво» [1]. Така дуальність у баченні постаті Михайла Івановича, не дозволяє у повній мірі зрозуміти приналежність до конкретної алелі гену.

Натомість, варто нагадати, що композитор, мандруючи з одного міста Іспанії в інше, був вимушений тримати шлях через гори, пересуваючись на мулах, верхи або пішки. Проте це зовсім не турбувало Глінку, який був засмучений тим, що туман завадив насолодитися гірськими пейзажами. До того ж, гірська місцевість була переповнена розбійниками, що теж створювало небезпеку для життя композитора [6, с. 180]. Окрім цього, наведу цитату із книги «Странствия Глинки», де йдеться про любов композитора саме до незвичайних місць та захоплень: «Сирія з Персією, неприступні скали, а також розбійники – що може більше порадувати романтика, ще й Глінку, схильного до екзотики?» [6, с. 180]. Тут варто зазначити і про вподобання Михайла Івановича до іспанської кориди, яка постала перед ним жорстоким та кривавим видовищем, але з іншого боку, за згадками митця, «цікавим і як картина народного пожвавлення і завдяки тим *моментом смертельної небезпеки*, котра іноді поставала перед тими, хто боровся» [6, с. 249]. Згідно наведених фактів, можна зробити висновок, що скоріше за все композитор належить до носіїв алелі DRD4-7R, адже саме прояв інтересу до «бійні биків» [6, с. 251] та подорожування гірськими місцевостями, вказують на потребу яскравих емоцій!

У той же час, прикметно, що Глінка у дитячих фантазіях поєднував любов до музики та мандрування. У дорослому віці ці захоплення стали характерними особливостями композитора, на яких і базується дослідження його постаті. Ось як описував свої мрії Глінка: «Колумб відкрив Америку, і я теж відкрию якусь землю, про мене будуть друкувати в книгах, а я в нових землях буду влаштовувати різні концерти, оркестри, музику і багато хороших музикантів» [5, с. 34]. Даний факт, дозволяє стверджувати, що прикметна особливість Глінки - прагнення до подорожування, має витоки з самого дитинства. Це означає не просто потяг до

відвідування нових місць, а дійсну потребу нових вражень, що і вказує на «ген спраги мандрівок»! Звичайно, складно сказати, що Рахманінов або Чайковський з дитинства не марили про далекі країни, але ніде не згадується про таке безумовне бажання відкривати нові країни, як це було у Глінки.

Дуже вдало з цього приводу висловився письменник Юкіо Місіма, який пригадуючи своє дитинство зазначав, що «у кожного зберігається в пам'яті якась подія, що стала символом ранніх років життя» [4, с. 34]. Та додає, що зазвичай цей образ є нечітким. Утім, у М. Глінки згадка про подаровану книгу є доволі конкретною та детальною, враховуючи, що «Записки» у яких він пригадує своє дитинство були написані у 1854 році, коли митцю було вже п'ятдесят років. Це нашттовхує на думку, що враження від розповідей його дядька, а також від прочитання книги, були настільки яскравими, що композитор зміг зберегти їх крізь усе своє життя та втілити у власних мандрівках. І хоча на даний момент ще тривають наукові дослідження «гену спраги мандрівок», це лише підтверджує новизну даного питання, даючи підстави для його подальшого вивчення та осмислення, у тому числі як фактору впливу на біографію митців.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ген авантюризма - основа для приключень [Електронний ресурс] // Basis genomic group: веб-сайт. URL: <https://basisgg.ru/articles/gen-avanturizma-osnova-dlya-priklyucheniya/> [in Russian]. (Дата звернення 21.04.21)
2. Глинка М. И. Записки / Подготовил А. С. Розанов. М.: Музыка, 1988. 222 с., ил.
3. Ефремова А. «Ген приключений»: откуда в нас тяга к путешествиям [Електронний ресурс] // The Theory and Practice: веб-сайт. URL: <https://theoryandpractice.ru/posts/17223-gen-priklyucheniya-otkuda-v-nas-tyaga-k-puteshestviyam> [in Russian]. (Дата звернення 21.04.21)
4. Мисима Ю. Исповедь маски : роман / пер. с яп. Г. Чхартишвили. СПб. : Азбука, Азбука-Аттикус, 2019. 256 с.
5. Петрушанская Е. М. Михаил Глинка и Италия. Загадки жизни и творчества. – М.: Издательский дом «Классика-XXI», 2009. – 448 с., ил.
6. Тышко С. В., Куколь Г. В. Странствия Глинки. Комментарий к «Запискам». Часть III. Путешествие на Пиренеи или испанские арабески. Киев, 2011. 544 с.
7. Тышко С. В., Мамаев С. Г. Странствия Глинки. Комментарий к «Запискам». Часть I. Украина // Київське музикознавство. Вип. 4. Киев, 2000. 221 с.
8. Тышко С. В., Мамаев С. Г. Странствия Глинки. Комментарий к «Запискам». Часть II. Глинка в Германии или Апология романтического сознания. Киев, 2002. 508 с.
9. Ding Y.-Ch., Chi H.-Ch., Grady D., Morishima A., Kidd J., Kidd K., Flodman P., Spence A., Schuck S., Swanson J., Zhang Y.-P., Moyzis R. Evidence of positive selection acting at the human dopamine

receptor D4 gene locus [Електронний ресурс] // Proceedings of National Academy of Sciences of United States of America: веб-сайт. URL: <https://www.pnas.org/content/99/1/309> [in English]. (Дата звернення 22.04.21)

10. Scotti D. The Wanderlust Gene: Why Some People Are Born To Travel [Електронний ресурс] // Elite daily: веб-сайт. URL: <https://www.elitedaily.com/life/culture/wanderlust-gene-people-born-travel/953464> [in English]. (Дата звернення 21.04.21)